

III. PRZEGLĄD PRAWODAWSTWA

PRAWO ADMINISTRACYJNE

(od 1 stycznia 1937 do 1 kwietnia 1938) *

Przeгляд tegoroczny obejmuje okres dłuższy niż zwykle, bo okres piętnastu miesięcy. Przy dużej ilości norm prawnych wogóle — aktów ustawodawczych s. str. (przynajmniej w pierwszej połowie tego okresu) jest stosunkowo niewiele. Charakterystyczną cechą tego okresu są raczej rozporządzenia wykonawcze wydawane w uzupełnianiu ustaw — naturalnie na podstawie pełnomocnictw w ustawie zawartych. Ustawodawstwo lat ostatnich ogranicza się bardzo często do stanowienia ogólnych, ramowych przepisów, pozostawiając ich wypełnienie rozporządzeniom wykonawczym a nawet pozwalając z góry władzom naczelnym na przekazywanie tych uprawnień władzom niższym. Z tej przyczyny można zaobserwować przesuwanie się punktu ciężkości ku rozporządzeniom wykonawczym przynajmniej w pierwszej części tego okresu; jakkolwiek w niektórych dziedzinach można się spotkać też ze zjawiskiem odwrotnym: sporo drobnych ustaw normuje sprawy natury raczej administracyjnej.

W zakresie dekretów „organizacyjnych” o których pisałem w poprzednim przeglądzie, zaznacza się tendencja do ograniczania ich rzeczywistości tylko do spraw wewnętrzno-organizacyjnych, bez wkraczania w zakres praw i obowiązków obywatela; w ten sposób wytwarzałyby się linia demarkacyjna między zakresem spraw należących do dziedziny tych dekretów — a sprawami należącymi do właściwego ustawodawstwa.

* Rozszerzenie w tym roku przeglądu i objęcie nim 5 kwartałów pozwoli na rok następny przesunąć okres sprawozdawczy na czas od 1 IV do 30 III. Umożliwi to większą aktualizację przeglądu, gdyż w ten sposób będzie on doprowadzony niemal do daty wyjścia numeru — ponad to niewątpliwie materiał ten będzie bardziej jednolity, obejmując rok budżetowy i niemal cały materiał ustawodawczy jednej sesji zwyczajnej. — Przeгляд obejmuje wszystkie akty ustawodawcze i rozporządzenia ogólne; te z rozporządzeń, które przedstawiają się jako akty indywidualne (zmiany granic gmin, wyłączenia, zamiany majątku państw, itd.) zostały uwzględniono tylko wyjątkowo. (Nie da się zresztą zaprzeczyć, że w ustawodawstwie naszym można zaobserwować wypadki, w których prawodawca próbuje uzyskać z pewnych przyczyn efekt normy ogólnej przez wydanie normy, będącej w rzeczywistości zbiorem aktów indywidualnych).

Teksty jednolite spotyka się i w tym okresie, widać jednak w ich zestawianiu większą ostrożność. Na ogół technika legislacyjna wykazuje w tym okresie pewien postęp.

Pod względem treści norm wysuwają się w tym okresie na plan pierwszy sprawy organizowania społeczeństwa oraz gospodarstwa z punktu widzenia obrony Państwa. W pewnym związku z tą dziedziną pozostaje zapewne rozrost norm z zakresu prawa międzynarodowego administracyjnego (cudzoziemcy, sprawy obywatelstwa itd.). Szereg przepisów dotyczy szkół wyższych, dostosowywania szkolnictwa do nowych zasad ustroju szkolnego, zmiany niektórych przepisów, dotyczących Górnego Śląska (w zw. z upływem okresu 15-letniego przewidzianego w Konw. Genewskiej) oraz rozciągnięcia niekt. norm prawnych na teren Śląska Górnego. Wiele problemów prawnych wywoła zapewne zmiana granic niekt. województw. Ważne przepisy dotyczą prawa pracy, reformy rolnej (ograniczenia obrotu nowymi gospodarstwami), samorządu zawodowego (Izby lekarsko-dentystyczne), samorządu gromadzkiego. Na ogół ustawodawstwo tego okresu cechuje większy rozmach w zakresie wszechstronnego przygotowania obrony Państwa oraz rozbudowy gospodarczej; w innych dziedzinach rozbudowuje się przeważnie i uzupełnia postanowieniami szczegółowymi przepisy dawniejsze.

Państwo Polskie. Godła. Obywatele. Ochrona granic. Cudzoziemcy.

Ustawa z 23 kwietnia 1937 p. 255 postanawia, że dzień 11 listopada „jako rocznica odzyskania przez Naród Polski niepodległego bytu państwowego i jako dzień po wsze czasy związany z wielkim imieniem Józefa Piłsudskiego, zwycięskiego Wodza Narodu w walkach o wolność Ojczyzny — jest uroczystym *Świętem Niepodległości*”. Dzień 11 listopada jest dniem wolnym od pracy.

Ustawa z 3 marca 1937 p. 111 nowelizuje przepisy rozp. Prez. Rzplitej z 1927 roku *o godłach i barwach państwowych* oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach (regulując w szczeg. sprawę oznak herbów, pieczęci itp. samorządowych — oraz sprawę zezwoleń na używanie herbów samorządowych osobom i instytucjom prywatnym w celach handlowych).

Ustawa z 31 marca 1938 p. 191 pozwala na *pozbawienie obywatelstwa* obywatela polskiego przebywającego za granicą (wzgl. też jego rodziny) jeśli obywatel taki działał za granicą na szkodę Państwa Polskiego, jeśli przebywając za granicą nieprzerwanie przez 5 lat utracił łączność z państwowością polską albo jeśli nie powrócił do Polski w oznaczonym terminie na wezwanie urzędu zagranicznego Rzplitej P. Orzeczenie o pozbawieniu obywatelstwa polskiego wydaje na wniosek Min. Spraw Zagran. Minister Spraw

Wewn. Orzeczenie takie jest natychmiast wykonalne, nie wymaga uzasadnienia; podlega jednak zaskarżeniu do Najw. Trybunału Administracyjnego. Jest rzeczą ciekawą, że osoby, które utracą w ten sposób obywatelstwo nie mogą później nawet w charakterze obywateli obcego państwa bez uprzedniego specjalnego zezwolenia Ministra Spraw Wewn. przebywać na terenie Państwa Polskiego, nawet czasowo.

Sprawy przyznawania ulg w opłatach paszportowych względnie od tych opłat zdekoncentrowano przyznając odn. uprawnienia Wojewodom (rozp. M. S. Wew. z 1 czerwca 1937 p. 334). Sprawy opłat konsularnych normuje rozp. M. S. Z. z 6 września 1937 p. 520.

Rozporządzenie wykonawcze z r. 1920 do ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego zostało zmienione rozp. Min. Spraw Wewn. z 26 lutego 1938 p. 114.

Tekst jednolity rozp. Prezyd. Rzplitej o *granicach Państwa* został ogłoszony obwieszczeniem Min. Spraw Wewn. z 22 stycznia 1937 p. 83. W związku z tym wydał Min. Spraw Wewn. w tym roku szereg rozporządzeń wykonawczych: z 22 stycznia p. 84, z 19 kwietnia p. 249 i z 1 lipca p. 401.

Prawa o cudzoziemcach z 1926 roku dotyczy szereg nowych rozporządzeń: M. S. Z. z 5 sierpnia 1937 p. 490, Rady Min. z 7 września 1937 p. 503 (które dotyczy czasowego ograniczania pobytu i swobody ruchu cudzoziemców na obszarach objętych ćwiczeniami wojskowymi) i z 22 grudnia 1937 p. 633.

Ważne przepisy o *ochronie rynku pracy* zostały znowelizowane przez ustawę z 23 stycznia 1937 p. 47, (tekst jednolity ogłoszono pod poz. 148); ogłoszono również nowe rozporządzenie wykonawcze M. O. Sp. z 23 marca 1937 p. 160. Nowe przepisy stanowią m. i., że zezwolenia wydane pracownikom cudzoziemskim mogą być cofnięte przed upływem czasu na jaki zostały wydane, jeśli władza uzna, że dalsze ich zatrudnienie może przynieść szkodę interesom Państwa, a w szczególności jego interesom gospodarczym i społecznym.

W pewnym związku z tym działem pozostaje rozp. Rady Min. z 12 lipca 1937 p. 408 o uchyleniu mocy obowiązującej rozp. R. M. z 1922 T. w spr. utworzenia na górnośląskiej części wojew. śląskiego urzędu dla spraw mniejszości.

Siły zbrojne. Obrona Państwa.

W tym zakresie należy przede wszystkim wymienić obszerną kodyfikację normującą na nowo w miejsce dawnych przepisów z r. 1922 i 1924 *szukbą wojskową oficerów*. Jest to dekret Prezyd.

Rzplitej z 12 marca 1937 p. 128 (wydany na podstawie art. 63 ust. I ustawy konstytucyjnej i dekretu o sprawowaniu zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi i organizacji naczelnych władz wojsk, w czasie pokoju) które uzupełniają dwa rozporządzenia wykonawcze Min. Spraw Wojsk. Jedno z nich (z 9 września 1937 p. 514) dotyczy „oficerów wojska” (a więc oficerów wojsk lądowych i lotnictwa), drugie (z 27 stycznia 1938 p. 95) „oficerów marynarki wojennej”.

Dekret Prez. Rzplitej z 24 listopada 1937 p. 32/1938 określa na nowo *znaki* (sztandary, flagi, bandery itd.) *wojska i marynarki wojennej*.

Wykonaniem art. 101 § 2 Kodeksu Wojskowego Postępowania Karnego z r. 1936 zajmuje się rozp. M. Spraw Wojsk, z 25 marca 1937 p. 202 o *komisjach wojskowo-naukowych* w wojskowym postępowaniu karnym. Zadaniem tych komisji jest wydawanie opinii w sprawach, których wyjaśnienie wymaga znajomości sztuki dowodzenia lub wyższej sztuki wojennej albo też pewnej szczególnej umiejętności wojskowej.

Kwestie odroczenia służby wojskowej i służby wojskowej skróconej oraz listę zakładów naukowych krajowych i zagranicznych, których uczniom przysługują odn. ulgi, regulują rozporządzenia M. W. R. i O. P. z 3 czerwca 1937 i rozp. M. S. Wojsk, z 8 lipca 1937 p. 453.

Obok Sił Zbrojnych szereg ustaw wprowadza służbę całego społeczeństwa dla obrony Państwa. W wykonaniu prawa o *wojskowej służbie pomocniczej* z r. 1931 wydano przepisy o obowiązkach i prawach wynikających z odbywania i ukończenia przysposobienia do tej służby (rozp. Rady Min. z 16 lutego 1938 p. 99) oraz objęto obowiązkiem odbycia przysposobienia do wojskowej służby pomocniczej studentów szkół wyższych, akademickich i innych równorzędnych (rozp. Rady Min. z 27 listopada 1937 p. 584).

Rozp. M. S. Wewn. z 22 marca 1938 p. 184 umarza wszelkie zaległości z tyt. „zasadniczego podatku wojskowego”. Podatek ten został zniesiony dekretem z r. 1936 o „zastępczym powszechnym obowiązku wojskowym”. Obowiązek ten wchodzi w miejsce dawnego podatku; normuje go bliżej rozp. M. S. Wewn. z 5 sierpnia 1937 p. 481.

Służbą pracy młodzieży („junackie hufce pracy”) reguluje rozp. ministrów: S. Wojsk, i O. Sp. z 10 lutego 1937 p. 99.

Obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej Państwa dotyczy rozp. Rady Min. z 29 stycznia 1937 p. 73. Rozporządzenie to w wykonaniu dekretu Prezydenta Rzplitej z 1936 roku reguluje sprawy kierownictwa i zwierzchniego nadzoru nad przygotowaniem obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej w czasie pokoju (Inspektor

Obrony Pow. Państwa), rozdziela kompetencje poszczególnych ministerstw w tym zakresie, przewiduje utworzenie organów specjalnych następnie zaś reguluje kwestję zaopatrzenia ludności i jej obowiązki oraz określa rolę niektórych stowarzyszeń społecznych, którym powierza pewne zadania szczególne (LOPP. Pol. Czerwony Krzyż, Zw. Straży Pożarnych).

Zakres obowiązku *dostarczania środków przewozowych na rzecz wojska* w czasie pokoju uległ pewnym drobnym zmianom (1937 p. 31 co do wozów i zwierząt pociągowych, p. 32 co do pojazdów mechanicznych i rowerów, p. 33 co do środków przewozowych wodnych żeglugi śródlądowej, p. 328 co do sposobu ustalania i wypłaty odszkodowania i wynagrodzenia za zatrzymanie zwierząt poc. wozów, pojazdów mechanicznych i rowerów).

Rozporządzenie M. S. Wojsk, z 8 lipca 1937 p. 434 dotyczy wykonania ustawy z 1920 r. o *kolejach w czasie wojny lub grożącego Państwu niebezpieczeństwa*.

Wreszcie należy w tym rozdziale wymienić rozp. Rady Min. z 8 marca 1937 p. 133 o wprowadzeniu ograniczeń w rejonie umocnionym Hel, zarządzenie Prezydenta Rzplitej z 5 marca 1937 p. 112 o poborze rekruta — oraz wspomnieć ustawę z 24 lutego 1937 p. 97 o dotacjach na rzecz FON.

Stan wyjątkowy.

Ustawa z 22 lutego 1937 p. 108 reguluje na nowo przepisy o stanie wyjątkowym, dostosowując je do przepisów nowej Konstytucji oraz określając skutki prawne zawieszenia poszczególnych swobód obywatelskich, kompetencję władz oraz sankcje karne.

Szczegółowe przepisy o toku instancyj i trybie postępowania władz adm. og. przy wykonywaniu przepisów o stanie wyjątkowym normuje rozp. M. S. Wewn. z 5 czerwca 1937 p. 373.

Organizacja władz administracji rządowej i podział terytorialny Państwa.

Rozporządzenie M. S. Wewn. z 25 lutego 1936 p. 612/1937 zmienia dawniejsze rozp. o organizacji Policji Państwowej w powiatach miejskich (rozszerza je mianow. na miasto Gdynię).

Ustawa z 12 czerwca 1937 p. 350 (i rozp. wykonawcze Rady Min. z 28 marca 1938 p. 199) zmienia granice czterech województw: poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego i łódzkiego. Zmiany te tnie powodują zasadniczo zmiany obowiązujących dotąd na odn. terytoriach przepisów prawnych, jakkolwiek ustawa zawiera pod tym względem szereg wyjątków.

Rozp. M. S. Wewn. z 22 maja 1937 p. 333 dotyczy „Wykazu Miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej”, w którym Min. Spraw Wewn. będzie ogłaszać zarządzenia ustalające nazwy urzędowe miejscowości „zamieszkałych” (art. 1 rozp. Pr. Rzp. z 1934 r. o ustalaniu nazw miejscowości i o numeracji nieruchomości) oraz ich pisownię.

Sprawy osobowe funkcjonariuszów państwowych i wojskowych.

Sposób kwalifikowania urzędników państwowych (a więc kompetencje władz, sposób wydawania oceny, listy kwalifikacyjne, środki prawne itd.) normuje rozporządzenie Rady Min. z 12 lipca 1937 p. 429. Sposób kwalifikowania oficerów i szeregowych *Straży Granicznej* normuje rozp. M. Sk. wyd. w por. z Prezesem Rady Min. a 6 kwietnia 1937 p. 511.

Rozporządzenie Rady Min. z 19 grudnia 1933 o zasadach zaszerogowania funkcjonariuszów państwowych do grup uposażenia itd. zostało w kilku punktach uzupełnione wzgl. zmienione (por. poz. 68, 69, 303 i 432 z 1937 r.) tak samo rozp. z tej samej daty o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach, urzędach, zakładach i instytucjach państwowych (r. 1937 p. 67, p. 431 i 603 oraz z r. 1938 p. 91 i 195). Uległa również zmianom i uzupełnieniom lista zakładów naukowych i egzaminów szkolnych wystarczających do osiągnięcia stanowiska urzędniczego w państwach, służbie cywilnej (rozp. Rady Min. z 12 lipca 1937 p. 449).

W zakresie spraw *uposażenia* i emerytury należy zaznaczyć przede wszystkim ogłoszenie tekstu jednolitego rozporządzenia Prezydenta Rzplitej o *uposażeniu wojska i marynarki wojennej* (poz. 66/1937) oraz rozp. wykonawczego M. S. Wojsk, z 9 marca 1937 P. 136. Należą tu następnie ustawy z 23 stycznia 1937 p. 46 o *zaopatrzeniu kandydatów na szeregowych Policji Państwowej* (ustawa ta wprowadza interesujący przepis, że kandydaci odbywający służbę przygotowawczą w Pol. P. w charakterze pracowników kontraktowych nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia według przepisów o ubezp. społ. ale zyskują prawo do zaopatrzenia emerytalnego, odszkodowań i pomocy lekarskiej takiej, jak szeregowi Pol. P.) rozp. Rady Min. z 12 lipca 1937 p. 430 o rozszerzeniu zakresu działania Państw. Zakładu Emerytalnego na kandydatów na szeregowych Policji Państw., oraz ustawa z 10 marca 1938 p. 133, która zmienia przepisy o służbie w Policji Województwa Śląskiego.

Ustawa z 12 marca 1938 p. 125 zmienia niektóre przepisy o *zaopatrzeniu emerytalnym* funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych. Do zaopatrzenia emerytalnego i odszkodowa-

nia za nieszczęśliwe wypadki pracowników przedsiębiorstwa: „Pol-Koleje Państw” odnosi się rozp. Rady Min. z 19 marca 1938 p. 176.

Do pracowników *monopolowych* odnosi się rozp. M. Sk. z 28 grudnia 1936 p. 8/1937 (dodatek lokalny 10% w Warszawie, Gdyni i Katowicach). Rozp. Rady Min. z 17 grudnia 1936 p. 30/1937 zmienia dawniejsze przepisy o stosunku służbowym, uposażeniu i zaopatrzeniu emerytalnym, pracowników *Powsz. Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych*.

W związku z przepisami osobowymi należy wreszcie wspomnieć o ustawie z 8 stycznia 1928 p. 11, która ustanawia *medal „Za Długoletnią Służbę”*, za pracę w służbie Państwa lub instytucyj publiczno-prawnych.

Inwalidzi wojenni.

Ustawa z 14 kwietnia 1937 p. 225 nowelizuje ustawę o *zaopatrzeniu inwalidzkim* z 1932 T.; nowela ta zawiera upoważnienie do ogłoszenia tekstu jednolitego; przed ukazaniem się jednak jeszcze tego tekstu pojawiła się ponowna nowelizacja, a mianowicie ustawa z 31 marca 1938 p. 192. Ta ostatnia ustawa nie zawiera już wzmianki o tekście jednolitym, zawiera natomiast pewne upoważnienia dla Rady Ministrów w związku z ew. podwyższaniem niektórych norm zaopatrzenia. — Rozp. min. O. Sp. i Min. Skarbu z 23 marca 1938 p. 189 dotyczy sprawy wyznaczania władz powołanych do przyjmowania roszczeń i ustalania warunków do zaopatrzenia inwalidzkiego.

Uczestnicy walk o niepodległość.

W miejsce dekretu z 1936 r. normuje ustawa z 2 lipca 1937 p. 464 (oraz rozp. wykon. z 4 stycznia 1938 p. 27 i z 22 stycznia 1938 p. 50) na nowo sprawę zapewnienia pracy i zaopatrzenia uczestników walk o niepodległość Państwa Polskiego.

Ustawa z 10 marca 1937 p. 117 zmienia rozp. Prezyd. Rzplitej z 1930 r. o *Krzyżu Niepodległości* (tekst jednolity ogłoszono 7 kwietnia 1937 p. 214). W związku z tym rozporządzenie Prezesa Rady Min. zatwierdziło statut Sądu Honorowego dla odznaczonych Krzyżem lub Medalem Niepodległości (poz. 209), rozporządzenie zaś Rady Min. przedłużyło termin zgłaszania okresów działalności niepodległościowej do dnia 31 grudnia 1938 r. (poz. 305).

Samorząd terytorialny.

Charakter prawny gromady, jej stosunek do gminy, zakres uprawnień organów gromadzkich itd. został uregulowany w usta-

wie o częściowej zmianie ustroju samorządowego z 1933 r. dość niejasno i fragmentarycznie. Szereg ważnych spraw pozostawia ustawa ta wprost do uregulowania Ministrowi S. Wewn. Kilka rozporządzeń z lat 1933 i 1934 uregulowało niektóre z tych zagadnień, oddawna jednak oczekiwano rozporządzenia, któreby kodyfikowało w sposób jednolity zagadnienia przez ustawę pominięte lub nie- dość ściśle sprecyzowane. Rozporządzenie takie „o gromadach” Wydał Min. Spraw Wewn. (w por. z Min. Skarbu) 29 stycznia 1937 p. 70. Stanowi ono obszerną kodyfikację, obejmującą rozdziały o zakresie działania gromady, o organie uchwalającym i jego ob- radach, o sołtysie, o zasadach gospodarki gromadzkiej i o nadzo- rze nad gromadami. Samorząd gromadzki zyskał wreszcie w pow. rozporządzeniu ustalenie podstaw swojej organizacji i działalności.

Obowiązki gmin w zakresie „poruczonym” uległy dalszemu rozszerzeniu wzgl. sprecyzowaniu. Ustawa z 11 stycznia 1938 p. 16 reguluje sprawę doręczania pism urzędowych przez gminy; nowelizuje ona m. i. art. 23 rozp. o postępowaniu admin. Należy tu wy- mienić również jeszcze rozp. Rady Min. z 15 maja 1937 p. 340 zmie- niające przepisy o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych.

Ustawa z 22 lutego 1937 p. 102 przyznaje uprawnienia naczelników gmin do sporządzania testamentu, przewidziane w § 2249 kod. cywilnego z 1896 r. również sołtysom.

Ustawa z 14 kwietnia 1937 poz. 223 nowelizuje przepisy roz- porządzenia Pr. Rzp. z r. 1927 o *uchyleniu odrębności stanowych*. regulując w szczególności sprawę tzw. „gminnych ksiąg umów”.

Ustawa z 22 czerwca 1937 p. 371 przedłuża okres urzędowania tymczasowych organów ustrojowych gminy m. st. Warszawy, ustawa zaś z 1 marca 1938 p. 96 odracza wybory radnych miejskich w Ło- dzi i w Poznaniu.

Szereg norm dotyczy sprawy *finansów samorządowych*. Rozp. M. S. Wewn. wyd. w por. z M. Sk. z 11 marca 1938 p. 141 normuje sprawę udziału gmin wiejskich i powiat, związków samorządowych w dodatku komunalnym do państw, podatku od nieruchomości, ob- ciężającego budynki na obszarze gmin wiejskich.

Ustawa z 27 lutego 1937 p. 104 normuje prawo pobierania sa- moistnego podatku wyrównawczego (od płatników państwowych podatków: gruntowego, przemysłowego i od nieruchomości) przez gminy wiejskie.

Ustawa z 29 marca 1937 p. 151 dotyczy zakończenia akcji od- dłużenia związków samorządowych.

Rozporządzenie wykonawcze (M. Sk., S. Wewn. i M. Spr.) z 16 marca 1937 p. 173 do rozp. Prezyd. Rzplitej o *komunalnych kasach oszczędności* normuje m. i. szczegółowo organizację kas i ich za-

kres działania, przyjmowanie wkładów oszczędnościowych, rachunkowość, łączenie się kas i ich likwidację.

Na podstawie art. 5 dekretu Pr. Rzp. z 3 grudnia 1935 w spr. wierzytelności hipotecznych i listów zastawnych towarzystw kredytowych miejskich, wydał min. Skarbu kilkanaście rozporządzeń zmieniających statuty odn. towarzystw, zwł. pod względem organizacji władz (r. 1937 poz. 577, 585, 590—598). Należy tu również wymienić rozporządzenie tegoż ministra (1937 poz. 387 i 626) o najwyższych granicach odsetek od wkładów i innych lokat pieniężnych w komunalnych kasach oszczędności i spółdzielniach.

Samorząd gospodarczy.

Kasowość i rachunkowość izb rolniczych doczekała się szczegółowego i obszernego unormowania w rozp. MR. i RR. z 17 stycznia 1938 p. 49.

Rozp. Rady Min. z 28 marca 1938 p. 198 wyznacza okręgi dziesięciu izb przemysłowo-handlowych.

Polityka gospodarcza. Zaopatrzenie ludności w przedmioty pierwszej potrzeby.

Ustawa z 25 marca 1938 p. 165 dotyczy *finansowania niektórych inwestycji* z funduszków państwowych w okresie do 31 marca 1939 (np. elektryfikacja i gazyfikacja kraju, inwestycje morskie, budowy wodne, melioracje w rolnictwie, budownictwo wiejskie itd.). Rozp. Min. Przem. i II. z 18 marca 1937 p. 156 ustala na podst. rozporz. Prezyd. Rzplitej o popieraniu elektryfikacji okręgi elektryfikacyjne.

Lista przedsiębiorstw objętych rozp. Prezyd. Rzplitej z 1918 r. o ulgali dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych została uzupełniona przez wytwórnie syntetycznego kauczuku i zakłady utwardzania tłuszczów (poz. 130/1938).

Dekret Prezyd. Rzplitej tworzy niejako na nowo odrębny dział administracji powierzając ministrowi R. i RR. *sprawy aprowizacyjne* i postanawiając, że organami Ministra R. i RR. w tych sprawach są władze administracji ogólnej. Przez sprawy aprowizacyjne rozumie dekret „sprawy związane z zapewnieniem zaopatrzenia sił zbrojnych, ludności cywilnej i zwierząt gospodarskich w przedmioty powszedniego użytku, z uwzględnieniem potrzeb gotowości obronnej Państwa”. Dekret podaje również definicję „*przedmiotów powszedniego użytku*” pozostawiając sprecyzowanie szczegółowej listy tych przedmiotów rozporządzeniu Rady Ministrów. Okazało się to rozporządzenie pod datą 1 marca 1938 p. 94.

Przedmiotami powszedniego użytku zajmowano się zresztą sporadycznie i dawniej. Na podstawie takiego przepisu rozp. Prezyd. Rzplitej z 1926 r. o zabezpieczeniu podaży przedmiotów powszedniego użytku wydał minister S. Wewn. (w por. z zainter. min.) rozporządzenie z 23 lipca 1937 p. 456 o przemiale pszenicy i żyta oraz o wypieku pieczywa (por. też rozp. czasów, poz. 212/1937), które zezwala na przemiał żyta (o ile nie chodzi o potrzeby wskazane Przez władze wojskowe lub o cele eksportowe) tylko na mąkę oznaczonych 4 gatunków oraz zakazuje używania w zakładach przemysłowych do przerobu i wypieku mąki żytniej nie odpowiadającej tym normom. Pieczywo (z wyj. bułek) ma być oznaczane nazwą mąki z której zostało wytworzone. — Rozporządzenie Min. S. Wew. z 10 kwietnia 1937 p. 248 wprowadza zmianę w dawniejszych przepisach o regulowaniu cen przedmiotów powsz. użytku z r. 1929.

W zakresie polityki *przemysłowej*: uchylono rozp. Min. P. i H. z r. 1935 o uregulowaniu cen wytworów hutniczych na rynku krajowym (poz. 402/1937).

W zakresie polityki *eksportowej*: rozp. min. P. i H. z 24 maja 1937 p. 329 reguluje wywóz kurzych jaj za granicę.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 29 stycznia 1937 p. 92 *o dostawach i robotach na rzecz skarbu Państwa, samorządu oraz instytucyj prawa publicznego* (z wyj. „Lasów Państw.”) reguluje sposób udzielania zamówień na dostawę lub robotę, sposób rozpisania przetargu, udzielanie zamówień z wolnej ręki, zakupy bezpośr., zawieranie umów, przyjmowanie wykonanych dostaw i robót oraz regulowanie rachunków.

Administracja rolnicza i lasowa.

W dziale tym można zanotować szereg doniosłych pozycyj, zwłaszcza gdy chodzi o administrację ziemską w związku z przebudową ustroju rolnego. Przede wszystkim należy tu wymienić ustawę z 14 kwietnia 1937 p. 272 o ograniczeniu obrotu nieruchomości powstałymi z parcelacji. Dotychczasowe przepisy ogólne ani szczególnie przepis art. 54 ustawy o wykonaniu reformy rolnej nie dawały należytej gwarancji niepodzielności nowych gospodarstw; art. 54 odnosi się tylko do gruntów obciążonych pożyczką z funduszy państwowych lub Państw. Banku Rolnego do czasu jej spłacenia. Nowa ustawa nie zna tego ograniczenia; obejmuje wszystkie gospodarstwa powstałe z parcelacji (zarówno pierwotnych nabywców jak i następnych) bez względu na ewent. obciążenie ich pożyczką: zarówno dzielenie takich gospodarstw jak i zbywanie, wydzierżawianie czy obciążanie wymaga zezwolenia. Właściciele takich gospodarstw obowiązani są do osobistego gospodarowania na tych gospodarstwach. Sankcje są bardzo surowe. Przepisom tym

mogą być również poddane gospodarstwa powiększone w drodze parcelacji do normy działek samodzielnych.

Przepisy o wykonaniu reformy rolnej rozciąga ustawa z 7 sierpnia 1937 p. 471 na górnośląską część wojew. śląskiego; ustawa zaś z tej samej daty (poz. 472) przepisy rozporządzenia Prezyd. Rzplitej o przejmowaniu na własność Państwa gruntów za niektóre należności pieniężne.

Z przepisów wykonawczych należy zaznaczyć, że rozporządzenie Rady Min. o oznaczeniu okręgów przemysłowych i podmiejskich, w których nie ulegają obowiązkowi parcelacyjnemu obszary poniżej 60 ha użytków rolnych z r. 1927 zostało zmienione rozporządzeniem z 16 lutego 1938 poz. 82. Tak samo rozp. Min. R. i RR. z 11 stycznia 1937 p. 51 zmienia dawniejsze rozporządzenie o komisjach klasyfikacyjno - szacunkowych przewidzianych w ustawie o wykonaniu reformy rolnej.

Funduszu obrotowego reformy rolnej dotyczą: rozp. min. R. i RR. z 22 lutego 1937 p. 172, z 12 października 1937 p. 556 (pożyczki z F. O. R. R. na nabycie ziemi) i ustawa z 16 marca 1938 p. 137.

Ustalenie wykazu imiennego i planu parcelacyjnego na rok 1937: 12 lutego 1937 p. 74 i 75, na rok 1938: 11 lutego 1938 p. 56 i 57.

Poza normami dotyczącymi ustawy o wykonaniu reformy rolnej mamy do zanotowania szereg ważnych aktów ustawodawczych porządkujących niektóre dziedziny specj. stosunków agrarnych. I tak: ustawa z 3 marca 1937 p. 110 nowelizuje rozporządzenie Prez. Rzplitej z 1928 r. o likwidacji mienia b. rosyjskich osób prawnych, ustawa z 7 kwietnia 1937 p. 216 traktuje o przejęciu przez Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej należności i zobowiązań b. krajowej komisji dla włości rentowych, ustawa z 14 kwietnia 1937 p. 221 rozszerza z pewnymi zmianami przepisy o dobrach skonfiskowanych przez byłe rządy zaborcze uczestnikom walk o niepodległość na dobra będące w posiadaniu związków samorządowych, ustawa z 2 lipca 1937 p. 405 reguluje sprawę likwidacji „mienia opuszczonego” (w b. zab. rosyjskim).

W zakresie administracji *rolnictwa* ustawa z 16 marca 1937 p. 131 nowelizuje dawniejsze przepisy o zwalczaniu chorób roślin oraz o tępieniu chwastów i szkodników roślin. Rozporządzenie Min. R. i RR. z 2 marca 1938 p. 115 zawiera przepisy wykonawcze dotyczące tępienia płaszczyńca buraczanego.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że wprowadzone w tym okresie zakazy wywozu niektórych zbóż (poz. 451/1937) i pasz (poz. 3/1938) zostały rychło zniesione (poz. 196 i 197/1938).

W zakresie administracji *lasowej* należy wymienić bardzo ważną ustawę z 16 marca 1937 p. 130 nowelizującą dekret Pr. Rzp. o państwowym gospodarstwie leśnym.

Ważne postanowienia przynosi również ustawa z 14 kwietnia 1937 poz. 224 o *szkodnictwie leśnym i polnym*. Do wykroczeń przewidzianych w tej ustawie stosuje się przepisy cz. og. prawa o wykroczeniach. Podżeganie, pomocnictwo i usiłowanie ulegają karze według odnośnych przepisów art. 23—30 kodeksu karnego. Obok przepisów materialnych, zawiera ta ustawa szereg przepisów procesowych; niektóre z nich dają duże uprawnienia administracji lasów państwowych wzgl. jej organom.

Rozp. M. S. Wew. z 18 stycznia 1937 poz. 64 dotyczy nabywania, posiadania i noszenia broni przez niektórych funkcjonariuszów Lasów Państwowych.

Ochrona przyrody.

Rozporządzenie Ministra WR. i OP. z 25 lutego 1937 poz. 195 ustanawia Komitety Ochrony Przyrody (w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie), rozgranicza ich właściwość terytorialną oraz określa ich organizację i zakres działania.

Zwalczanie klęsk żywiołowych.

Rozporządzenie M. S. Wew. z 16 października 1937 poz. 573 dotyczy rozmieszczenia, liczebności i zaopatrzenia miejscowych straży (pogotowi) pożarnych i uznania straży pożarnych za miejscowe. Wysokość sum na koszty akcji przeciwpożarowej: na rok 1937 poz. 135, na rok 1938 poz. 68.

Rozp. Min. P. i T. z 26 lutego 1937 poz. 117 normuje tryb postępowania przy *zawiadamianiu w drodze telegraficznej lub telefonicznej o wypadkach klęsk żywiołowych*, napadów rabunkowych i katastrof (tzw. „telegramy alarmowe” ADP; do nadania telegramu alarmowego lub przeprowadzenia rozmowy telefonicznej alarmowej uprawniona jest „każda osoba” która poda swój adres i nazwisko wzgl. na żądanie urzędu pocztowego wylegitymuje się).

Hodowla zwierząt.

Ustawa z 29 marca 1937 poz. 191 nowelizuje przepisy o państwowych zakładach chowu koni i o premiowaniu ogierów. Rozp. Min. R. i RR. z 27 stycznia 1937 poz. 65 zmienia przepisy o totalizatorze.

Niektóre przepisy ustawy o nadzorze nad hodowlą bydła, trzody chlewnej i owiec wprowadzono w życie w całym szeregu miejscowości (poz. 36 i 292/1937 i 36/1938) w szczególności też na obszarze powiatu katowickiego i rybnickiego w województwie śląskim

(poz. 498/1937) — ponadto wydano do tej ustawy nowe rozporządzenie wykonawcze Min. R. i RR. z 4 maja 1937 poz. 291.

W zakresie zwalczania zaraźliwych chorób zwierzęcych włączono do listy chorób podlegających obowiązkowi zgłaszania posocznicę karpia oraz wydano przepisy o jej zwalczaniu (poz. 455/37).

Prawo o *badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa* z 1928 r. zostało znowelizowane przez ustawę z 1 marca 1938 poz. 132.

Przepisy o powołaniu komisji nadzorczych nad obrotem zwierzętami gospodarskimi i drobiem oraz nad hurtownym obrotem mięsa tudzież nad organizacją targowisk również uległy pewnej zmianie (budżet kom. okr.) poz. 116/1937.

Oświadczenie Prezesa Rady Min. z 4 września 1937 poz. 507 donosi o wyrażeniu zgody Sejmu Śląskiego na wejście w życie na obszarze województwa śląskiego ustawy o uboju zwierząt gospodarskich w rzeźniach, z roku 1936.

Prawo przemysłowe.

Należy tu wymienić przede wszystkim ustawę z 18 lutego 1938 poz. 79 o przedsiębiorstwach wymagających szczególnego zaufania. Według tej ustawy prowadzenie niektórych przedsiębiorstw (ochrony mienia, detektywów prywatnych, świadczenia usług w sprawach paszportowych i wizowych, pośrednictwo w zawieraniu małżeństw, w zakresie urządzania przedsiębiorstw rozrywkowych) jest dopuszczalne dopiero po uzyskaniu pozwolenia wojewody. Ponadto prowadzenie tych przedsiębiorstw podlega pewnym ograniczeniom; w szczeg. też Min. S. Wew. może w drodze rozporządzeń uzależnić wydawanie pozwoleń od złożenia kaucji, ustalić warunki pozwoleń i wydawać przepisy szczegółowe regulujące prowadzenie takich przedsiębiorstw, ich likwidację i uprawnienia nadzorcze władz. Uprawnienie idzie tedy bardzo daleko, stając się nieledwie delegacją.

Szereg rozporządzeń Min. P. i H. dotyczy wykonania poszczególnych postanowień prawa przemysłowego z 1927 r.: a więc określenia istotnych cech przemysłu ludowego, domowego i pracy chałupniczej jako zatrudnień zarobkowych, wyłączonych z pod przepisów prawa przemysłowego (poz. 605/1937), koncesjonowania przemysłów wyrobu i sprzedaży czteroetylku ołowiu itd. (poz. 632/1937), sposobu wykazania umiejętności zawodowej do prowadzenia koncesjonowanego przemysłu wyrobu syntetycznych barwników organicznych itd. (poz. 51/1938) zmiany przepisów o egzaminie na czeladnika (poz. 43/1938), zmiany rozporządzenia w sprawie wykonywania czynności komiwojażerów i samodzielnych agentów handlowych (poz. 142/1938).

Trzy rozporządzenia Min. P. i H. dotyczą wykonania ustawy o nadzorze nad kotłami parowymi z 1921 r. (poz. 299 i 579/1937 oraz poz. 42/1938).

Rozporządzenie Min. P. i H. z 17 marca 1938, poz. 143 zmienia w związku ze zmianą granic niektórych województw, terytorialną właściwość Warszawskiego Urzędu Probierczego.

Możnaby tu wreszcie wspomnieć (jakkolwiek to należy już do Prawa handlowego) o ustawie z 8 stycznia 1938, p. 38 o ochronie znaku i nazwy „Czerwonego Krzyża” oraz godła Związku Szwajcarskiego — i o rozporządzeniu Rady Min. o oznaczaniu w handlu detalicznym miary i pochodzenia skór miękkich (poz. 304/1937).

Prawo budowlane i rozbudowa miast.

Moc obowiązująca rozporządzenia Prezyd. Rzplitej z 22 kwietnia 1927 o rozbudowie miast (tekst jednolity 1936 poz. 107) została rozciągnięta ustawą z 18 lutego 1938 poz. 81 na gromady będące siedzibami władz administracji ogólnej oraz na uzdrowiska o charakterze użyteczności publicznej. Zakres działania organów ustrojowych miast w sprawach objętych powyższym rozporządzeniem przeszedł w gromadach na radę gromadzką, w gminach zaś większych jednostkowych na właściwe organa gminne.

Ponadto Min. Skarbu wydał (w por. z Min. SWew. i Min. R. i RR.) dnia 9 kwietnia 1937 rozporządzenie wykonawcze do powyższego rozporządzenia Pr. Rzp. które określa m. i. pojęcie miasta większego (w rozum. art. 2 powyż. rozporządzenia o rozbudowie miast), jako miasta liczącego ponad 25 tys. mieszkańców, określa zasady organizacji „Komitetów Rozbudowy” oraz komisji szacunkowych — oraz określa szczegółowo tryb udzielania pożyczek budowlanych oraz sposób ich amortyzacji. Ponadto podaje rozp. wykonawcze bliższe określenie „spółdzielni mieszkaniowych” i „mieszkaniaowo-budowlanych”.

W odniesieniu do rozporządzenia Prez. Rzpltej z 16 lutego 1928 o prawie budowl. i zabudów, osiedli mamy natomiast do zanotowania szereg rozporządzeń wykonawczych szczegółowych, wydanych przez Min. S. Wew. na podstawie tego rozporządzenia a normujących pewne kwestie specjalne. Należą tu rozporządzenia: z 14 czerwca 1937 poz. 363 o obowiązku urządzania w domach skrzynek listowych dla doręczania mieszkańcom korespondencji pocztowej, z 16 marca 1938 poz. 182 o sposobie odgradzania posiadłości i działek, z 15 lipca 1937 poz. 436 o obowiązku udziału właścicieli działek w pokryciu kosztów zamiany trwałe albo utrwalonej nawierzchni ulic i placów na nawierzchnię z ulepszonego materiału, z 10 czerwca 1937 poz. 351 o zwolnieniu od obowiązku ponosze-

nia kosztów urządzenia ulic i placów, oraz zmniejszeniu i odroczeniu uiszczenia opłat z tego tytułu, które zwalnia od ponoszenia tych kosztów właścicieli działek lub nieruchomości, na których w myśl prawomocnego planu zabudowania, ustawy z 28 stycznia 1932 o stosunkach prawnych w obszarach warownych i rejonach umocnionych albo rozporządzenia Prez. Rzpltej o prawie lotniczym, wznoszenie budynków jest zabronione lub ograniczone w stopniu określonym przez rozporządzenie. Ponadto w pewnych wypadkach rozporządzenie to ogranicza wzgl. odracza wpłatę kosztów z tego tytułu.

Rozporządzenie z 15 lipca 1937 poz. 443 odnosi się tylko do m. st. Warszawy (ogłaszanie o przystąpieniu do sporządzania, uchwaleniu, o zatwierdzeniu i uprawomocnieniu się szczegółowych planów zabudowania) rozp. zaś Min. Kom. z 13 maja 1937 poz. 346 normuje specjalnie i szczegółowo budowę budynków kolejowych, państwowych i prywatnych użyteczności publ.

Min. S. Wew. korzystał też niejednokrotnie z prawa rozciągania przepisów policyjno-budowlanych dla gmin miejskich na niektóre osiedla gmin wiejskich (rozp. o prawie budowl. o zabud. osiedli art. 414 II) poz. 529, 621/1937 oraz prawa odejmowania uprawnień policyjno-budowlanych zarządom gminnym na rzecz wydziałów powiatowych (art. 393 A i 398 A pow. rozp. Pr. Rzpl.) poz. 263/1937 (wojew. poznańskie), poz. 647/1937 (wojew. pomorskie), poz. 69 i 105/1938.

Prawo górnicze.

Na podstawie prawa górniczego z 1930 r. wydał Min. P. i H. dwa rozporządzenia: o zakazie poszukiwań górniczych na pewnych obszarach w województwie kieleckim (poz. 583/1937) i o wykonywaniu pomiarów i sporządzaniu planów pól górniczych (poz. 187/1938).

W związku z utworzeniem COPu oraz intensywnym prowadzeniem badań geologicznych wyszedł dekret Pr. Rzpl. z 31 marca 1938 poz. 193 (wydany na podstawie art. 74 Konstytucji) o państwowej służbie geologicznej, (który znosi równocześnie pewne dawniejsze przepisy z r. 1927). Służbę tę sprawują: Państw. Rada Geologiczna i Państw. Instytut Geologiczny, podlegające Ministrowi P. i H. Zadaniem Rady jest inicjowanie i koordynowanie planowych i systematycznych badań geologicznych w celu poznania złóż surowców mineralnych Polski i umożliwienia praktycznego ich użytkowania dla gospodarstwa narodowego. Przeprowadzanie tych prac, wykonywanie zdjęć geologicznych itd. należą do Instytutu. Instytut ma (za zwrotem kosztów) udzielać porad i informacji, po ewent. przeprowadzeniu potrzebnych badań, na życzenie przedsiębiorstw, nawet prywatnych.

Ustawa z 25 marca 1938 poz. 167 reguluje *obrot olejem skalnym* (ropą naftową). — Rozp. Min. P. i H. z 1936 r. o Funduszu Popierania Wiertnictwa Naftowego uległo zmianie (poz. 522/1937).

Prawo pracy.

W dziedzinie tej mamy do zanotowania szereg ważnych ustaw; przede wszystkim ustawę z 14 kwietnia 1937 poz. 242 o układach zbiorowych pracy. Ustawa ta określa zakres takich układów zbiorowych, stawiając zasadę, że układ zbiorowy pracy wiąże uczestników układu zbiorowego oraz członków związków i stowarzyszeń będących uczestnikami układu, a nawet, o ile układ taki jest należycie zarejestrowany, wiąże pracodawcę również w stosunku do pracowników niezrzeszonych, należących do gałęzi pracy objętych układem. Pracownicy ci przyjmują na siebie obowiązki, wynikające z układu dla pracowników zrzeszonych. W dalszym ciągu ustawa normuje kwestię zmian takiego układu, rejestrację układów zbiorowych pracy przez inspektora pracy i jej skutki, wypowiedzenie i wygaśnięcie układu, kwestię wystąpienia ze związku wzgl. jego rozwiązanie itd. Minister 0. Stp. może w pewnych warunkach nadać układowi zbiorowemu na pewnym obszarze moc powszechnie obowiązującą. Minister wydaje zbiór układów zbiorowych pracy i orzeczeń rozjemczych z mocą powszechnie obowiązującą. Ponadto przewiduje ustawa sądy polubowne wzgl. komisje do orzekania o zwolnieniu zainteresowanego od uczestnictwa w układzie przed upływem jego terminu z ważnych, wyliczonych przyczyn.

W wykonaniu postanowień tej ustawy wydał Minister 0. Sp. (w por. z zaint. Min.) szereg rozporządzeń z daty 31 maja 1937. Są to rozporządzenia: o prowadzeniu przez inspektorów pracy rejestrów układów zbiorowych pracy (poz. 314), o postępowaniu przy nadawaniu układowi zbiorowemu pracy mocy powszechnie obowiązującej (poz. 316), o komisjach uprawnionych do zwolnienia od uczestnictwa w układzie zbiorowym pracy (p. 317), o przejmowaniu układów zbiorowych pracy w przypadkach łączenia się związków zawodowych pracowniczych (p. 318), o trybie zawiadamiania uczestników układu zbiorowego pracy o rozwiązaniu pracowniczego związku zawodowego (p. 319), o wykazie aktów prawnych podlegających ogłoszeniu w „Zbiorze Układów Zbiorowych Pracv” (p. 320).

Równie ważną kwestię normuje ustawa z 14 kwietnia 1937 poz. 226, nowelizująca rozp. Pr. Rzp. z r. 1933 o nadzwyczajnych komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami w przemyśle i handlu. Tekst Jednolity powyższego rozporządzenia został ogłoszony 20 kwietnia

1937, poz. 313, 31 maja zaś ukazało się nowe rozporządzenie wykonawcze (poz. 321).

Rozp. Min. 0. Sp. z 12 marca 1938 p. 162 pozwala Dyrektorowi *Funduszu Pracy* na powierzanie wszystkich lub niektórych czynności wojewódzkich biur Funduszu Pracy (w zakresie ubezpieczenia robotników na wypadek bezrobocia, publicznego pośrednictwa pracy i kontroli pracowników umysłowych, pobierających świadczenia na wypadek braku pracy, pomocy doraźnej bezrobotnym, wpłacania zaległości podatkowych równowartością świadczeń w naturze) związkom samorządowym i innym instytucjom prawno-publicznym.

Rozp. Min. 0. Sp. z 12 marca 1938 poz. 163 znosi komunalne urzędy pośrednictwa pracy utworzone na górnośl. części wojew. śląskiego. Publ. pośrednictwo pracy przechodzi na Fundusz Pracy.

Ustawa z 14 kwietnia 1937 poz. 243 *o skracaniu czasu pracy w górnictwie węglowym* upoważnia Radę Ministrów do skracania w drodze rozporządzeń (wydawanych na wniosek Ministra 0. Sp. zgłoszony po zasięgnięciu opinii izb przemysłowo-handlowych) czasu pracy w dniu lub w tygodniu na określony przeciąg czasu na określonym terytorium. Korzystając z tego upoważnienia wydała Rada Ministrów 20 lipca 1937 trzy takie rozporządzenia, dotyczące robotników zatrudnionych pod ziemią w kopalniach węgla kamiennego przy robotach szczególnie ciężkich lub niebezpiecznych dla zdrowia (poz. 440) innych robotników w takich kopalniach, zatrudnionych pod ziemią (poz. 441) i zatrudnionych na powierzchni (poz. 442).

Higieny i bezpieczeństwa pracy dotyczy rozp. Ministrów 0. Sp. oraz P. i H. z 7 maja 1937, poz. 419 o higienie i bezpieczeństwie pracy w zakładach wyprawiających skóry; do rozporządzenia tego dołączona jest instrukcja i wskazówki szczegółowe dla odnośnych pracowników (obejmujące częściowo pewne przepisy i ich uzasadnienie, częściowo zaś materiał informacyjny), rozp. z 25 listopada 1937 poz. 635 o warunkach wyrobu i stosowania czteroetylku ołowiu, oraz rozp. z 21 sierpnia 1937 poz. 533 o warunkach higienicznych mieszkań służbowych pracowników rolnych i leśnych.

W pewnym wreszcie związku z omawianą dziedziną pozostaje ustawa z 15 kwietnia 1937 poz. 244 nowelizująca ustawę z 1933 r. o przeznaczeniu wpływów z kar pieniężnych na akcję kulturalno-oświatową i opiekuńczą na rzecz robotników.

Ubezpieczenia społeczne.

W tym zakresie należy przede wszystkim wymienić ustawę z 11 stycznia 1938 poz. 15, która nowelizuje ustawę o ubezpieczeniu

społecznym z 1933 r. (zwł. w zw. z pracą w przedsiębiorstwie „Polski Monopol Solny”) — oraz szereg dalszych rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy. Są to: rozp. Rady Min. z 29 września 1937 poz. 528 o rozszerzeniu listy chorób zawodowych, objętych ubezpieczeniem od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych, i rozporządzenia Ministra O. Sp. z 17 listopada 1937 poz. 634 o ewidencji i uiszczaniu składek przy kontynuowaniu ubezpieczenia, z 20 stycznia 1938 poz. 65 (wyd. w por. z Min. R. i RR.) o określeniu kategorii pracowników zatrudnionych przy melioracjach itd. i podlegających tylko obowiązkowi ubezpieczenia od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych, z 31 stycznia 1938 poz. 83 (wyd. W por. z zaint. min.) o zasadach obliczania wysokości składek za ubez. od wypadków w zatrudnieniu i chorób zawodowych oraz warunkach obniżania lub podwyższania tych składek, z 31 stycznia 1938 poz. 84 zmieniające rozporządzenie o sposobie dokonywania zgłoszeń w zakresie ubezpieczeń społecznych, uiszczaniu składek i kontroli czynności pracodawców.

Czasowe obniżenie składek za ubezpieczenia społeczne wprowadzone dekretem Pr. Rzp. z 1936 r. przedłuża ustawa z 29 marca 1938 poz. 171 do 31 marca 1939. Rozp. Min. O. Sp. z 24 lutego 1937 poz. 107 dotyczy zakładów pracy ściśle z rolnictwem związanych a nie posiadających przeważającego charakteru przemysłowego lub handlowego.

W związku z ustawą scaleniową i rozp. Pr. Rzp. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych z 1927 r. rozporządzenie Rady Min. z 29 stycznia 1937 poz. 76 reguluje sprawę przekazywania składek za pracowników umysłowych, zaliczania okresów i łączenia uprawnień emerytalnych.

W związku z ubezpieczeniem na wypadek bezrobocia rozp. Min. O. Sp. z 23 października 1937 poz. 553 zmniejsza czasowo liczbę dni pracy, uważanych za tydzień podlegania obowiązkowi zabezpieczenia na wypadek bezrobocia w odniesieniu do robotników sezonowych za których wkładka wynosi 4%, do dni 4 — rozp. zaś z 29 października 1937 poz. 604 reguluje postępowanie przy wymiarze i poborze należności na rzecz Funduszu Pracy.

Ponadto należy tu wymienić rozp. Min. O. Sp. z 26 kwietnia 1937 poz. 275 w sprawie uzupełnienia umowy pomiędzy Rzeczypospolitą Polską a Rzeszą Niemiecką o ubezpieczeniu społecznym — oraz ustawę z 18 marca 1937 poz. 149 wyrażającą zgodę na dokonanie ratyfikacji projektów konwencji, przyjętych na VII sesji og. konferencji międzynarodowej organizacji pracy w sprawie 1. odszkodowania za wypadki przy pracy i 2. za choroby zawodowe.

Prawo sanitarne. Uzdrowiska.

Najważniejszą normą w tej dziedzinie jest ustawa z 11 stycznia 1938 poz. 33 o *izbach lekarsko-dentystycznych*, która wprowadza jednolitą dla całego Państwa organizację samorządu zawodu lekarsko-dentystycznego. Na organizację tę składają się okręgowe izby lekarsko-dentystyczne (obejmujące obszar jednego lub kilku województw) oraz Naczelną Izbę Lekarsko-Dentystyczną. Ustawa określa zakres działania izb, ich prawa i obowiązki, prawa i obowiązki członków, organy izb i sposób ich powoływania oraz formy nadzoru państwowego.

Rozp. Min. O. Sp. z 12 kwietnia 1937 poz. 264 normuje sprawy egzaminów dla techników dentystycznych, rozp. z 16 lipca 1937 poz. 459 dotyczy zmiany rozp. wykon. o wykonywaniu praktyki lekarskiej, rozp. z 17 sierpnia 1937 poz. 491 mówi o czasowym prawie wykonywania praktyki pielęgniarskiej.

Rozp. Min. O. Sp. z 1 lipca 1937 poz. 409 o *Farmakopei Polskiej* postanawia, że osoby uprawnione do zapisywania leków powinny się stosować do przepisów Farmakopei Polskiej zatwierdzonej przez Min. O. Sp., apteki zaś powinny uzupełnić według niej swoje przyrządy i przybory badawcze do 1 stycznia 1939.

Z rozporządzeń *sanitarnych* Min. O. Sp. należy wymienić rozp. z 13 maja 1937 poz. 327 o przepisach sanitarnych dla publicznych miejsc spożycia (dotyczące restauracji, jadłodajni, kawiarni, cukierni itp.), ciekawe rozp. z 5 sierpnia 1937, poz. 504 o krwiodawcach (zawierające przepisy o oddawaniu krwi do przetaczania, z wyj. wypadków oddawania krwi dla osób bliskich), rozp. z 25 listopada 1937, poz. 613 o zajmowaniu pomieszczeń na cele walki z chorobami zakaźnymi (głównie o komisjach szacunkowych ustalających wysokość wynagrodzenia), z 19 czerwca 1937 poz. 379 o uznaniu niektórych substancji i przetworów odurzających za wywołujące szkodliwe skutki dla zdrowia, rozp. Ministrów: S. Wew. i O. Sp. z 8 stycznia 1938, poz. 76 o korzystaniu z urządzeń wodociągowych oraz urządzeń do usuwania nieczystości i wód opadowych — oraz rozp. min. Komun. i Op. Sp. z 23 lipca 1937, poz. 509 o organizacji i zasadach prowadzenia zakładów leczniczych kolei państwowych.

Osobną grupę stanowią rozporządzenia Min. O. Sp. z roku 1937 (wyd. w por. z zaint. Min.) dotyczące dozoru nad wyrobem i obiegiem pewnych artykułów. Należą tu: rozp. z 18 lutego, poz. 171 (mąka i wyroby mączne), z 10 marca poz. 137 (tłuszcze i oleje jadalne) z 19 czerwca poz. 378 (mięso i przetwory mięsne), z 28 czerwca poz. 396 (środki kosmetyczne).

Kolej, poczta, telegraf, telefon.

Ustawa z 15 stycznia 1938 poz. 34 nowelizuje rozporządzenie Prez. Rzp. o *wywłaszczeniu na cele kolejowe* przyznając prawo wywłaszczenia również przedsiębiorcy, który uzyskał pozwolenie na budowę kolei użytku prywatnego o silniku mechanicznym, jeżeli Minister Komunikacji (w poroz. z zaint. Ministrami) uzna, że budowa czy dalsze istnienie takiej kolei są wskazane ze względu na Wyzszą użyteczność,

W odniesieniu do spraw kolejowych należy zaznaczyć na marginesie ogłoszenie w Dzienniku Ustaw (poz. 542/1937) tekstu międzynarodowej konwencji o przewozie towarów kolejami żelaznymi (Rzym 1933, ratyf. zgodnie z ust. z 2 marca 1935, p. 142/1935), która zawiera również pewne przepisy ważne dla prawa kolejowego administracyjnego.

Przepisy o sporządzaniu przez urzędy i agencje *pocztowe* protestów weksli zostały zmienione w rozp. Min. S. Wewn. (wyd. w por. z Min. P. i T. z 24 marca poz. 161) i 11 grudnia 1937 (poz. 623) Rozp. Min. O. Sp. z 4 stycznia 1938 poz. 8 wyd. w por. z Min. P. i T. reguluje współdziałanie urzędów pocztowych przy wypłacie świadczeń Funduszu Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników i Funduszu Ubezpieczenia od Wypadków i Chorób Zawodowych. Wpłata świadczenia następuje na zlecenie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Ponadto należy wymienić rozp. Rady Min. z 24 listopada 1937 poz. 155, o utworzeniu funduszy specjalnych w państwowym przedsiębiorstwie „Polska Poczta, Telegraf i Telefon”.

W zakresie *radiokomunikacji* wydał Min. P. i T. 2 lipca 1937 poz. 452 w por. z zaint. min. rozporządzenie o świadectwach operatorów radiowych (radiotelegrafistów specj., I i II kl. oraz radiotelefonistów). Rozporządzenie to jest ciekawe również z tego względu, że zostało wydane na podstawie ustawy z 5 marca 1934 poz. 195 w sprawie ratyfikacji międzynarodowej konwencji telekomunikacyjnej (art. 2) oraz dołączonego do niej regulaminu ogólnego telekomunikacyjnego (art. 10 — por. poz. 33/1935).

Komunikacja drogowa.

Aktualny postulat motoryzacji kraju znalazł w tym roku swój Wyraz, w rozp. Rady Min. z 16 lutego 1938 poz. 194 w sprawie ulg w opłatach od pojazdów mechanicznych na Państw. Fundusz Drogowy i w rozp. Min. S. Wojsk, i Min. Kom. z 17 lipca 1937, poz. 454 o premiowaniu pojazdów mechanicznych. Wysokość premii należnych pojazdom które uzyskają (w pewnych terminach) zaświad-

czenie DOK, że pojazd odpowiada specjalnym wymaganiom obrony Państwa, ustala corocznie Min. S. Wojsk.

Ruch rowerów (i motocykli z silnikami do 100 cm³ poj. sk.) na drogach publicznych unormowało na nowo rozporządzenie Ministrów: Kom. i SWew z 15 lipca 1937, poz. 458, ruch zaś pojazdów mechanicznych obszerne rozporządzenie Ministrów Komun., S. Wew. i S. Wojsk. (wyd. w por. z Min. O. Sp.) z 27 października 1937, poz. 616. Normuje ono kwestię ewidencji, warunków technicznych og. i specj. dopuszczenia do ruchu na drogach publ., sprawy kierowców i pozwoleń, przepisy ruchu, przyczepki i „pociągów drogowych”, ruchu międzynarodowego oraz zawodów.

Rozp. Min. Kom. i S. Wew. (wyd. w por. z Min. S. Wojsk. i Min. Sk.) z 30 grudnia 1936 poz. 43/1937 wprowadza nową opłatę przy wydawaniu koncesyj na zarobkowy przewóz osób pojazdami mechanicznymi w obrębie gminy miejskiej.

Prawo admin, morskie.

Ustawa z 7 kwietnia 1937, poz. 215 zmienia rozp. Pr. Rzp. z 1930 r. o bezpieczeństwie statków morskich, określając bliżej kiedy statek odpowiada warunkom bezpieczeństwa, oraz udzielając pewnych upoważnień Ministrowi P. i H. W szczególności Minister może zlecić wydawanie przepisów technicznych władzom marynarki handlowej albo nawet może uznać za obowiązujące przepisy, wydawane przez stowarzyszenia lub instytucje zawodowe — wypadek szczególnie ważny w prawie morskim, w którym całe jego działy są normowane przez przepisy ułożone przez instytucje o charakterze prywatnym, że wspomnę choćby słynne „Hague Rules” z 1921 r. albo dawniejsze „York and Antwerp Rules” (1860—1924). Nowela ta reguluje również szczegółowo zasady inspekcji statku (a więc wstępną, okresową i dorywczą), ustala rodzaje inspektorów okrętowych i ich kwalifikacje oraz kosztą inspekcji.

Rozporządzenie Min. P. i H. z 25 października 1937, poz. 557, korzystając z upoważnień przyznanych pow. nowelą upoważnia Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni do wydawania szczegółowych przepisów technicznych dotyczących bezpieczeństwa statków morskich.

Ustawa z 29 marca 1937 poz. 190 rozszerza postanowienia rozp. Pr. Rzp. z 1927 r. o popieraniu rozbudowy i rozwoju gospodarczego miasta i portu Gdyni również na powiat morski. Przewiduje ona szereg ulg i zwolnień dla rozmaitych przedsiębiorstw i zakładów przemysłowych. Ustawa z 28 marca 1938 poz. 190 znowelizowała rozp. Pr. Rzp. o ustroju miasta *Gdyni*. W zakr. prawa budowlanego por. też rozp. Min. S. Wew. z 22 marca 1938 poz. 185. Ustawa

z 22 lutego 1937, poz. 103 dotyczy organizacji Państwowej Szkoły Morskiej w Gdyni jako szkoły zawodowej stopnia licealnego. Statut nadaje szkole MP i H.

Prawo admin. lotnicze.

Ustawa z 23 stycznia 1937, poz. 48 o ochotniczych lotach ćwiczebnych i rozporządzenie wykonawcze Min. S. Wojsk, z 17 kwietnia, poz. 290 do tej ustawy regulują sprawę ochotniczych lotów ćwiczebnych odbywanych przez żołnierzy - pilotów rezerwy poza okresem obowiązkowych ćwiczeń rezerwy, w charakterze pilotów Wojskowych.

Ważną sprawę lotnictwa *szybowcowego* reguluje rozp. Min. Kom. i S. Wojsk. (wyd. w por. z Min. S. Wew.) z 8 września 1937, poz. 547 wydane na podst. rozp. Pr. Rzplitej z 1928 r. o prawie lotniczym. Rozporządzenie to podaje określenie szybownictwa, reguluje sprawy sprzętu, załogi, lotnisk szybowcowych, lotów pokazowych i ciągnionych itd. — dając wyczerpującą kodyfikację tej dziedziny.

Dwa rozporządzenia Min. Kom. z r. 1938 zawierają przepisy Wykonawcze dla niektórych kwestyj specjalnych prawa lotniczego z 1928 r.; rozp. z 10 marca, poz. 140 zmienia przepisy dotyczące „dziennika podróży” statku powietrznego, rozp. zaś z 16 lutego, poz. 111 wprowadza „przepisy o zapobieganiu zderzeniu statków pow. w trudnych warunkach atmosferycznych”, regulując *m. i.* sposób odbywania lotów w chmurach i mgłę oraz lotów w pobliżu lotnisk w specjalnie trudnych warunkach.

Szkolnictwo. Uniwersytety. Oświata i Kultura.

Ustawa o szkołach akademickich została w roku 1937 dwukrotnie znowelizowana: ustawą z 29 marca, poz. 192 i ustawą z 2 lipca, poz. 406 (tekst jednolity: obw. MWR. i OP. z 8 listopada 1937 poz. 6/1938). Nowela pierwsza wprowadza rozszerzenie listy prywatnych szkół akademickich. Nowela druga natomiast przynosi, szereg istotnych zmian ustrojowych. Przesuwa się więc nieco punkt ciężkości z organów jednostkowych na organa kollegialne; skraca się okres urzędowania Rektora do lat dwu; wprowadza się instytucję profesorów kontraktowych; rozszerza się „grono nauczycieli akademickich” o tę grupę i o grupę „zastępców profesorów”. Habilitacja nie jest już nadal jedynym sposobem uzyskania docentury; może ona być (w szkołach artystycznych oraz w „zakresie niektórych Przedmiotów w innych szkołach”) uzyskana „na podstawie wniosku komisji kwalifikacyjnej, powołanej przez Radę Wydziałową”. W stosunku do studentów sprecyzowano szereg przepisów porządkowych,

zwłaszcza zaś przepisy dyscyplinarne. W związku z tymi zmianami rozporządzenie Min. WR. i OP. z 14 października 1937 poz. 572 reguluje na nowo sprawę stowarzyszeń akademickich.

Ustawa z 22 lutego 1937, p. 90 wprowadza pewne ulgi w spłacie należności z tytułu *stypendiów* i pożyczek pobranych przed 1 września 1932: należności nie spłacone dla osób o małym dochodzie (do 300 zł mies.) zniża się o 30 %; dla pomocniczych sił naukowych szkół akademickich skreśla się je wogóle. — Ponadto niektóre ministerstwa utworzyły bezwrotne stypendia dla studentów szkół wyższych z obowiązkiem późniejszej (płatnej) służby przez pewną ilość lat w danych urządach (Min. R. i RR. poz. 611/1937; Min. P. i T. poz. 40/1938).

Przechodząc do spraw poszczególnych uczelni należy wymienić: ust. z 16 marca 1937, poz. 129 reguluje na nowo byt Państw. Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, jako zakładu badawczo-naukowego posiadającego osobowość prawną, którego zakres działania określa statut zatwierdzany przez Radę Ministrów. — Rozp. MWR. i OP. z 17 grudnia 1936 poz. 6/1937 rozciąga niektóre postanowienia ustawy o szkołach akademickich oraz rozp. Pr. Rzplitej o stosunku służbowym profesorów Państw. Szkół Akadem, itd. — na Akademię Stomatologiczną w Warszawie. — Co do ruchu katedr: por. poz. 293 i 496/1937.

Ustawa z 22 lutego 1937, poz. 89 o *prywatnych szkołach wyższych* normuje sposób założenia i organizację tych szkół, ich prawa i obowiązki oraz uprawnienia władz nadzorczych, stanowiąc dla tych szkół *ustawą ramową*. Nie dotyczy ona jednak tych szkół, które są objęte ustawą o szkołach akademickich (i wyliczone w art. 55 tejże ustawy) i które mogą uzyskiwać w drodze ustawy pełne lub niektóre prawa państwowych szkół akademickich. I tak w r. 1937 prawa takie uzyskała Wolna Wszechnica Polska w Warszawie (poz. 535). Co do Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie por. poz. 497/1937.

Ustawa z 29 marca 1937, poz. 152 o zakładaniu i utrzymywaniu *publ. szkół dokształcających zawodowych* nakłada obowiązek zakładania takich szkół na gminy miejskie i wiejskie; wydatki na utrzymanie takich szkół ponosi Skarb Państwa i gminy. Minister WR. i OP. lub wyznaczona przez niego władza szkolna (po zasięgnięciu opinii zainteresowanych gmin i izb przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych) wskazuje gminy w których szkoły takie należy założyć, ustalając rodzaj, liczbę tych szkół i termin ich założenia. Nałożenie takiego obowiązku może jednak nastąpić tylko po uprzednim uznaniu przez władzę nadzorczą, że gmina będzie mogła temu obowiązkowi podołać.

Ustawa z 29 marca 1938, poz. 172 postanawia, że Skarb Państwa przejmuje wypłatę dodatku na mieszkanie dla nauczycieli publ. szkół powszechnych. Obowiązek ten ciążył dotąd na gminach; ust. pow. stanowi zatem znaczne odciążenie finansowe dla gmin. Ustawa będzie przeprowadzana stopniowo: najpierw w gminach wiejskich, następnie w miastach wydzielonych, wreszcie niewydzielonych (od 1 IV 1940).

Szereg rozporządzeń Min. WR. i OP. dotyczy sprawy wprowadzenia *nowego ustroju szkolnictwa* (ustawa z r. 1932 o ustroju szkolnictwa). Są to: dwa rozporządzenia z 1 czerwca 1937, poz. 343 i 344 o ustroju szkół artystycznych muzyki i o ustroju szkół artystycznych plastyki, rozp. z 12 kwietnia 1937, p. 281 o przystosowaniu przepisów ustawy z 1922 r. dotyczącej kwalifikacji zawodowych do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminariach naucz. do wprowadzenia w życie nowego ustroju szkolnictwa, oraz rozp. z 8 lipca 1937, poz. 433 o przystosowaniu do nowego ustroju szk. ustawy z r. 1922 o zakładaniu i utrzymywaniu publ. szkół powszechnych.

Rozp. z 24 grudnia 1937, poz. 26/1938 dotyczy kwalifikacji zawodowych nauczycieli religii rzymsko-katolickiej w szkołach powszechnych. Nowy podział na okręgi szkolne wprowadza rozp. Rady Min. z 15 maja 1937, poz. 302, okręgów zaś na obwody rozp. MWR. i OP. z 8 lutego 1938, poz. 85.

Krótką ustawą z 2 lipca 1937, poz. 404 normuje podstawy Prawne *Polskiej Akademii Literatury*, przyznając jej osobowość Prawną, oraz zwiększając liczbę jej członków do 21 osób. PAL ma działać na zasadach ustalonych w rozporządzeniu Rady Min. z 1933 roku, co ustawa pow. wyraźnie podkreśla (co jednak oczywiście nie nadaje temu rozporządzeniu mocy ustawy; może ono nadal być zmienione przez Radę Ministrów).

Ustawa z 16 lipca 1937, poz. 424 reguluje na nowo organizację Funduszu Kultury Narodowej jako *Funduszu Kultury Narodowej Józefa Piłsudskiego*. Przepisy szczegółowe ma określić statut wydany przez Prezesa Rady Ministrów.

Rozporządzenie Rady Min. z 17 grudnia 1936, poz. 5/1937 uznaje stowarzyszenie „Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badaniu Najnowszej Historii Polski” za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

Wyznania religijne.

Ustawa z 25 marca 1938, poz. 149 dotyczy sprawy wytwarzania i handlu dewocjonaliami i przedmiotami kultu religijnego (religii: chrześcijańskiej, mojżeszowej i muzułmańskiej). Wytwarzaniem i handlem takimi przedmiotami mogą się zajmować osoby

fizyczne wyłącznie tej religii, której dane wytwory dotyczą wzgl. osoby prawne, w których wszystkie władze sprawowane są przez osoby danej religii. Listę szczegółową przedmiotów podpadających pod tę ustawę ustali rozporządzenie Min. P. i H. w por. z Min. WR. i OP. Czas likwidacji przedsiębiorstw nie odpowiadających tej ustawie wynosi dwa lata.

Rozp. Min. WR. i OP. z 24 marca 1937, poz. 211 dotyczy zmiany przepisów w sprawie gospodarki finansowej gmin wyznaniowych żydowskich.

Stowarzyszenia.

Rozp. Min. S. Wew. z 6 grudnia 1936 poz. 627/1937 zmienia przepisy o rejestracji stowarzyszeń (opłaty!). —Rozp. Min. S. Wew. z 18 marca 1938, poz. 159 dotyczy, w zw. ze zmianą granic niektórych województw, terytorialnych zmian w rejestrze stowarzyszeń.

Najwyższy Trybunał Administracyjny.

Ustawa z 24 marca 1937, poz. 150 wprowadza pewne zmiany do prawa o N. T. A. z 1932 r. (opłaty, prawo ubogich, zastępstwo rezesaj. *Doc. dr Marian Zimmermann (Lwów)*)

2. PRAWO SKARBOWE *

(za marzec 1938 roku)

Budżet.

1. Dz. Ust. R. P. nr 20, poz. 161 ogłasza ustawę skarbową z dnia 29 marca 1938 r., na okres od 1 kwietnia 1938 r. do 31 marca 1939 r. Zwyczajne wydatki administracyjne wynoszą 2 430 661 350 zł, nadzwyczajne 37 764 470 zł. Wydatki na dopłaty ze Skarbu do przedsiębiorstw i zakładów państwowych wynoszą 6 509 200 zł; razem z poprzednimi pozycjami 2 474 935 020 zł. Dochody mają wynieść: zwyczajne 2 348 289 535 zł, nadzwyczajne 126 840 000 zł, razem 2 475 129 535 zł; w szczególności dochody administracji mają wynieść 1 645 270 485 zł, wpłaty do Skarbu przedsiębiorstw i zakładów państwowych 137 652 050 zł, wpłaty do Skarbu Monopolów państwowych 692 207 000 zł. W planach finansowo-gospodarczych dla przedsiębiorstw i zakładów państw, rozchody zwyczajne zostały ustalone na 223 757 410 zł, dla Monopolów państwowych na 456 495 200 zł, dla Funduszu Kwaterunku Wojskowego i Funduszu Pracy na 176 980 000 zł.

* Dopelnienie „Prawa skarbowego”, pomieszczonego w poprzednim zeszytce „Ruchu”.

2. Dz. Ust. R. P. Nr 21, poz. 165 ogłasza ustawę z dnia 25 marca 1938 r. o finansowaniu niektórych inwestycji z funduszków państwowych w okresie do 31 marca 1939 r. Ustawa upoważnia: 1. Ministra Skarbu do przeprowadzenia operacji kredytowych do wysokości 65 080 000 zł na pokrycie wydatków na wymienione w ustawie w kilkunastu pozycjach cele inwestycyjne; 2. Ministra Komunikacji do przeprowadzenia w imieniu przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe” operacji kredytowych do wysokości 60 000 000 zł na pokrycie wydatków na cele inwestycyjne tegoż przedsiębiorstwa; 3. Ministra Poczty i Telegrafów do przeprowadzenia w imieniu przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” operacji kredytowych do wysokości 10 000 000 zł na pokrycie wydatków na cele inwestycyjne tegoż przedsiębiorstwa, oraz na udzielenie dotacji na inwestycje przedsiębiorstwa „Państwowe Zakłady Tele- i Radiofoniczne”.

Specjalny podatek od wynagrodzeń z funduszków publicznych.

Ustawa skarbową z dnia 29 marca br. (Dz. Ust. R. P. nr 20, poz. 161) utrzymuje nadal podatek specjalny, jak też i obie skale jego; z tym jednak, że w pierwszej minimum wolne od podatku wynosi 150 zł, stopa zaś podatkowa wzrasta w sześciu stopniach od 3 do 25 %, w drugiej minimum wynosi 165 zł, stopa zaś wzrasta w pięciu stopniach od 2 do 15 %. Rada Ministrów może na wniosek Ministra Skarbu obniżać stopę oraz podwyższać stawki wynagrodzeń wolne od podatku. Związki Samorządu terytorialnego i związki międzykomunalne (celowe) mogą nie pobierać tego podatku od wynagrodzeń, wypłacanych ze swoich funduszków.

Podatki spożywcze.

1. Cukier. Dz. Ust. R. P. nr 21, poz. 181, ogłasza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 16 marca 1938 r., wydane w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Ref. Rol. oraz Przem. i Handlu w sprawie zmiany rozporządzenia o uregulowaniu ceny cukru. Dotyczy ono w pewnych warunkach ceny cukru (kryształu) rafinowanego.

2. Piwo. Dz. Ust. R. P. nr 18, poz. 136 ogłasza ustawę z dnia 16 marca o zmianie ustawy o opodatkowaniu piwa. Minister Skarbu został upoważniony do obniżania w drodze rozporządzeń stawek podatku od piwa. — W Dz. Ust. R. P. nr 21, poz. 168 ogłoszona została ustawa z dnia 25 marca 1938 r. o zmianie rozporządzenia Prez. Rzplitej o Monopolu Spirytusowym, która zwolniła od dnia 1 lipca 1938 r. detaliczną sprzedaż piwa od opłat, co do hur-

towej zaś upoważniła ona Ministra Skarbu do uchylania rozporządzeniami pobierania opłat dla pewnych kategorii zakładów sprzedaży albo na całym obszarze państwa, albo w poszczególnych klasach miejscowości i obszarów.

3. *Napoje winne*. Ta sama ustawa (z dnia 25 marca 1938 r., Dz. Ust. R. P. nr 21, poz. 168), takie same przepisy jak wyżej co do piwa rozciąga też i na wina owocowe i miody.

4. *Drożdże*. Tą samą ustawą Minister Skarbu został upoważniony do obniżania stawki podatkowej od drożdży.

5. *Oleje mineralne*. Dz. Ust. R. P. nr 21, poz. 167, ogłasza ustawę z dnia 25 marca o obrocie olejem skalnym. Art. 6 ustawy mówi o podleganiu, w warunkach, wskazanych przez ustawę, podatкови na rzecz Skarbu państwa oleju skalnego o gęstości do 790 st. Ar. przy + 15 st. C (0,790 g/ml) i to według stawki, obowiązującej dla olejów mineralnych (przetworów ropy naftowej lub gazu-ziemnego) o takiej samej gęstości. Ulgi stasuje się takie same jak przy podatku od olejów mineralnych. Do zapłaty podatku obowiązany jest przedsiębiorca zakładu, z którego wprowadza się olej do wolnego obrotu. Podatek ma być zapłacony przed wydaniem oleju z zakładu.

6. *Kwas węglowy*. Dz. Ust. R. P. nr 18, poz. 138 zamieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 7 marca 1938 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej, którym zostało zakazane (po dniu 30 kwietnia) używanie przy wyrobieniu napojów gazowanych innego kwasu węglowego, niż skraplanego z butli stalowych.

Monopole.

Tytoń. Dz. Ust. R. P. nr 16, poz. 112, zamieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 19 lutego 1938 r. o normach szacunku i cenach wykupu krajowego surowca tytoniowego. Rozporządzenie ustanawia taryfę wykupu tytoniu krajowego, wyprodukowanego podczas kampanii w roku 1938, określa zarazem zasady klasyfikowania i ustalania cen liści tytoniowych, odstępowanych przez plantatorów wedle przepisów „Polskiego Monopolu Tytoniowego”.

Spirytus. Dz. Ust. R. P. nr 19, poz. 158, zamieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 18 marca 1938 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 18 kwietnia 1936 r. o cenach soli i solanki. Rozporządzenie podwyższa wysokość rabatu, jaki hurtownicy obowiązani są udzielać nabywcom, zakupującym soli nie mniej niż 50 kg jednorazowo. Zastała też wprowadzona cena gr 7,5 za 1 kg soli białej rybackiej w opakowaniu. Do ceny

solu technicznej i chemicznej skażonej przy nabywaniu nie mniej niż 100 kg doliczane będą koszty skażenia.

Oplaty stemplowe.

Dz. Ust. R. P. nr 17, poz. 129 ogłasza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 5 marca 1938 r. w sprawie opłat stemplowych, wiążących się z przejściem własności nieruchomości w toku postępowania egzekucyjnego. Dotyczy ono stawki ulgowej w przypadkach, gdy nabywcą jest jedna z wymienionych w rozporządzeniu instytucyj.

Długi.

1. Dz. Ust. R. P. nr 16, poz. 113 zamieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 25 lutego 1938 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Komunikacji, o sposobie i terminach płacenia obligacyj kolei Herby-Kielce. Nieumorzone 4,5% obligacje kolei Herby-Kielce wraz ze wszystkimi zaległymi a nieprzedawnionymi kuponami podlegają spłaceniu w gotowiznie przez przedsiębiorstwo „Polskie Koleje Państwowe” w terminach i warunkach, wskazywanych przez rozporządzenie.

2. Dz. Ust. R. P. nr 21, poz. 170, ogłasza ustawę z dnia 29 marca 1938 r. o konwersji obligacyj 1%, pożyczki stabilizacyjnej, opiewających na funty szterlingi. Ustawa upoważnia Ministra Skarbu do zaofiarowania i do przeprowadzenia konwersji tych obligacyj 7 % pożyczki stabilizacyjnej z dnia 15 października 1927 r., których wartość imienna wyrażona jest w funtach szterlingów. Konwersja może być przeprowadzona drogą przestemplowania obligacyj konwertowanych. Oprocentowanie obligacyj obniża się na 4,5% w stosunku rocznym. Spłata obligacyj nastąpi w ciągu 30 lat, poczynając od dnia 15 kwietnia 1938 r. Minister Skarbu jest upoważniony do utalenia bliższych warunków konwersji w umowie lub umowach, jakie w tym celu będą potrzebne. Czynności, związane z konwersją, jak również skonwertowane obligacje wolne są od jakichkolwiek podatków i danin państwowych.

Ulgi podatkowe.

Dz. Ust. R. P. nr 17, poz. 130, zamieszcza rozporządzenie Ministra Przem. i Handlu z dnia 7 marca 1938 r., wydane w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojsk, i Skarbu o uzupełnieniu wykazu przedsiębiorstw, wymienionych w art. 2 rozporządzenia Prez. Rzplitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. Ust. R. P. nr 36/28, poz. 329) w sprawie ulg dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych. Rozporządzenie uzupełnia listę przedsiębiorstw wytwórniami syntetycznego kauczuku i zakładami utwardzania tłuszczów.

Organizacja.

1. D. Ust. R. P. nr 17, poz. 127, pomieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 2 marca 1938 r. o zmianach w organizacji niektórych urzędów skarbowych akcyz i monopolów państwowych w okręgach administracyjnych Izb Skarbowych w Grudziądzu, Poznaniu i Okręgowej w Warszawie (w związku ze zmianą granic województw).

2. Dz. Ust. R. P. nr 17, poz. 128, zamieszcza rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 2 marca 1938 r. o zmianie w organizacji urzędów skarbowych i urzędów opłat stemplowych w okręgu administracyjnym Izby Skarbowej w Białymstoku, Grudziądzu, Kielcach, Krakowie i Poznaniu. Dr Jan *Zdzitowiecki* (Poznań)

3. PRAWO KARAE I POSTĘPOWANIE KARNE

Niniejszy referat nawiązuje bezpośrednio do referatu umieszczonego w zeszycie trzecim (przedwakacyjnym) rocznika 1937 „Ruchu” i uwzględnia materiał od nru 20/37 (z 18 III 1937) do nru 18/38 włącznie (z 24 III 1938).

Zmiany dokonane w tym okresie są następujące:

1. Język urzędowy.

Ustawą z 7 VIII 1937 (Dz. Ust. Nr 60, poz. 473) rozciągnięto na obszar sądu okręgowego w Katowicach przepisy ustawy o języku urzędowym sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy obowiązujące w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu.

Wobec tego stosuje się na obszarze sądu okręgowego w Katowicach od dnia 13 VIII 1937 (jako od dnia ogłoszenia) przepisy ustawy z 31 III 1925 (Dz. Ust. Nr 32, poz. 226).

Równocześnie straciło moc obowiązującą rozp. Ministra Sprawiedliwości z 18 VIII 1922 w przedmiocie przepisów przejściowych o używaniu języka polskiego w sądownictwie i notariacie¹ w górnośląskiej części województwa śląskiego (Dz. Ust. Nr 70, poz. 631).

2. Więziennictwo.

Uprzedzając reformę więziennictwa, której ma się dokonać drogą ustawy, wprowadzono zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 3 VIII 1937 (Dz. Urzęd. Min. Sprawiedliwości z 16 VIII 1937 Nr 8, str. 95) nowy podział więzień tworząc więzienia specjalne (dla szczególnie niebezpiecznych społecznie, dla niepełnowartościowych psychicznie, dla niepełnoletnich w wieku 17 do 21 lat,

kolonie rolnicze, zakłady rzemieślnicze, wreszcie ruchome ośrodki pracy).

Równocześnie zarządzono, że umieszczenie w więzieniach specjalnych musi opierać się na opinii Komisji do Badań Kryminalno-Biologicznych w Ministerstwie Sprawiedliwości, zaś opinię Komisji musi poprzedzić zbadanie osobowości skazanych.

Zarządzenie weszło w życie z dniem 16 VIII 1937.

Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 16 III 1937 (Dz. Ust. Nr 27, poz. 196) utworzono dwa zakłady dla niepoprawnych, a to w Trzemesznie dla mężczyzn, w Bojanowie dla kobiet.

Dzień wejścia w życie 8 IV 1937.

3. Prawo karne skarbowe.

Wydano przepisy wykonawcze (rozp. Ministrów Skarbu i Sprawiedliwości z 1 VII 1937 Dz. Ust. Nr 51, poz. 398), które weszły w życie z dniem 12 VII 1937, oraz sprostowano (obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z 30 VIII 1937 Dz. Ust. Nr 67, poz. 513) błędy w dekreście Prezydenta Rzplitej zawierającym prawo karne skarbowe (Dz. Ust. Nr 84/36, poz. 581).

* * *

Należy jeszcze zauważyć, że wprowadzając ferie sądowe nowelą do prawa o ustroju sądów powszechnych (ust. z 14 IV 1937 Dz. Ust. Nr 30, poz. 220) znaczone wyraźnie, że ferie nie dotyczą spraw karnych.

Prof. dr Józef Jan Bossowski (Poznań)

4. PRAWO CYWILNE

(od 1 stycznia do 31 grudnia 1937)

1. Ograniczenie obrotu nieruchomościami powstałymi z parcelacji.

Ustawa z 14 kwietnia 1937 r. (Dz. Ust. R. P. nr. 36, poz. 272) uzależnia zbycie w całości lub w części, dzielenie, wydzierżawianie, zastawianie lub obciążanie gospodarstw powstałych z parcelacji przeprowadzonej po wejściu jej w życie (14 maja 1937 r.) od zezwolenia władzy. Również udział w licytacji gospodarstw tego rodzaju mogą brać tylko te osoby, które na nabycie nieruchomości uzyskały zezwolenie władzy. Ograniczeniom tym mogą być także poddane gospodarstwa powiększone w drodze nabycia działek z parcelacji do normy gospodarstwa samodzielnej oraz gospodarstwa powstałe z parcelacji przeprowadzonej przed wejściem w życie ustawy a po dniu 1 września 1919 r. W tych przypadkach nastą-

pi to na wniosek władzy przez ujawnienie tych ograniczeń w księgach hipotecznych. Umowy zawarte wbrew powyższym przepisom są nieważne a gospodarstwo, którym rozporządzono, może być podane przymusowemu wykupowi według przepisów art. 22 i 23 ustawy o wykonaniu reformy rolnej. Ponadto zarówno osoba, która rozporządza działką powstałą z parcelacji jak i ta, która ją nabywa lub użytkuje wbrew przepisom ograniczającym, podlega karze areztu do 3 miesięcy i grzywny do 3 tysięcy złotych lub jednej z tych kar. Do udzielenia zezwoleń i składania wniosków o ujawnienie ograniczeń właściwy jest starosta. Rada Ministrów może w drodze rozporządzeń zawiesić całkowicie lub częściowo działanie ustawy w stosunku do poszczególnych województw i powiatów oraz poszczególnych kategorii gospodarstw.

2. *Oddłużenie.*

Ustawa z dnia 14 kwietnia 1937 r. (Dz. Ust. R. P. nr 30, poz. 222) w sprawie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych przedłuża terminy spłaty długów rolniczych papierami wartościowymi do 31 grudnia 1940 r., zezwala też do tego terminu na zaliczanie spłat gotówkowych posiadaczy gospodarstw kat. A na 200% zapłaconej sumy, przedłuża dalej termin do wniosku o obniżenie długów z tytułu działów rodzinnych i spadkowych do 31 grudnia 1938 r. oraz uzupełnia przepisy art. 54 i 55 o obniżeniu reszty ceny kupna.

3. *Testamenty.*

Ustawa z dnia 22 lutego 1937 r. (Dz. Ust. R. P. nr 16, poz. 102) o zmianie § 2249 kodeksu cywilnego z 1896 r. przyznaje uprawnienia naczelników gmin do sporządzenia uprzywilejowanego testamentu przewidziane powyższym przepisem kod. cyw. niem. także sołtysom.

Prof. Alfred Ohanowicz (Poznań)

5. PROCES CYWILNY

(od 1 kwietnia 1937 do 31 marca 1938).

Z dziedziny ustroju sądowego należy przede wszystkim wymienić ustawę z dnia 14 kwietnia 1937 o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. Ust. poz. 220), wprowadzającą ferie sadowe; dalej ustawa zmieniła prócz tego art. 81, 255, 260 i inne ustawy z dnia 6 lutego 1938 r. Dz. Ust. poz. 863/32. Pominąwszy usta-

wy i rozporządzenia o charakterze sędow-administracyjnym, mające na celu zmianę granic i właściwości sądów (por. Dz. Ust. z roku 1937 poz. 194, poz. 287, poz. 523, poz. 559, z roku 1938 poz. 70) wymienić należy rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 kwietnia 1937 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Opieki Społecznej, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Spraw Wewnętrznych w sprawie przekazywania w obrębach niektórych sądów apelacyjnych powoływania ławników sądów pracy i sądów okręgowych prezesom sądów apelacyjnych Dz. Ust. poz. 265 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 marca 1937 r. o przechowywaniu i niszczeniu akt i ksiąg w sprawach sądowych i administracji sądowej Dz. Ust. poz. 335. Nadto należy tu wymienić jeszcze ustawę z dnia 7 sierpnia 1937 r. w rozciągnięciu na obszar sądu okręgowego w Katowicach przepisów ustawy o języku urzędowym sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu Dz. Ust. poz. 473.

Kilka rozporządzeń odnosi się do przeniesienia, ustalenia względnie utworzenia stanowiska sędziów śledczych (por. Dz. Ust. z roku 1937 poz. 399, poz. 400, poz. 558 (utworzenie stanowiska sędziego śledczego do spraw wyjątkowego znaczenia w Sądzie Apelacyjnym w Lublinie) poz. 607, poz. 608, z roku 1938 poz. 71, poz. 106, poz. 116. Dwa rozporządzenia odnoszą się do ustalenia ilości stanowisk notariuszów w różnych miejscowościach Dz. Ust. poz. 353 i poz. 560. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 1937 tworzy powiatowy wydział hipoteczny we Włodzimierzu Dz. Ust. poz. 552. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 I 1938 zmienia rozporządzenie z dnia 31 X 1933 r. o pieczęciach i organach izb notarialnych Dz. Ust. poz. 44. Prócz tego należy tu wymienić ustawę z dnia 14 kwietnia 1937 r. o ograniczeniu obrotu nieruchomościami powstałymi z parcelacji a w szczególności art. 4, nakładający na notariuszów z urzędu obowiązek wzmianki o ograniczeniach w aktach sprzedaży. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 15 maja 1937 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości reguluje przyjmowanie przez notariuszów na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej papierów wartościowych celem uiszczenia podatku od darowizn Dz. Ust. poz. 286.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 kwietnia 1937 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych reguluje wynagrodzenie notariuszów w sprawach związanych ze sprzedażą działek przy parcelacji, dokonywanej na mocy ustawy o wykonaniu reformy rolnej Dz. Ust. poz. 266. Wreszcie należy tu wymienić oświadczenie rządowe z dnia 15 lipca 1937 r.

w sprawie zmiany Regulaminu Procesowego Górnośląskiego Trybunału Rozjemczego, przewidzianego w polsko-niemieckiej Konwencji Górnośląskiej, podpisanej w Genewie 15 maja 1922 r. Dz. Ust. poz. 480.

Jeśli chodzi o postępowanie, to w ubiegłym roku nie ogłoszono zasadniczych aktów ustawodawczych, dotyczących procedury sądowej. Jednak w innych ustawach i rozporządzeniach, regulujących inne dziedziny prawa znajdują się postanowienia, mające pośredni względnie bezpośredni związek z postępowaniem sądowym względnie egzekucyjnym. I tak rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 25 III 1937 r. o wykonaniu ordynacji podatkowej Dz. Ust. poz. 270 zawiera przepisy, odnoszące się do zeznań świadków oraz wynagrodzeń świadków za stawiennictwo a ponadto przepisy, odnoszące się do pełnomocników płatników (por. §§ 52—60 i §§ 43—45). Dalej ustawa z dnia 2 lipca 1937 r. o likwidacji mienia opuszczonego Dz. Ust. poz. 405 zawiera przepisy o właściwości sądu dla rozpatrywania spraw likwidacyjnych oraz przepisy o postępowaniu (por. art. 7, 10 i 11). Również należy tu wymienić ustawę z dnia 11 stycznia 1938 r. o doręczaniu pism urzędowych przez gminy Dz. Ust. poz. 16 oraz ustawę z dnia 5 II 1938 r. o spłacie niektórych wierzytelności hipotecznych Dz. Ust. poz. 54.

Wreszcie należy wymienić jeszcze rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 1937 r. Dz. Ust. poz. 623 wydane w porozumieniu z Ministrem Poczty i Telegrafów w sprawie zmiany rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 marca 1936 wydanego w porozumieniu z Ministrem Poczty i Telegrafów o sporządzaniu przez urzędy i agencje pocztowe protestów weksli. —

Z dziedziny egzekucyjnej należałoby wymienić rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 maja 1937 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 r. o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych Dz. Ust. poz. 340 (por. art. 5 i 38) oraz rozporządzenie Rady Ministrów również z tego samego dnia o wyłączeniu niektórych rodzajów świadczeń pieniężnych spod egzekucji urzędów skarbowych Dz. Ust. poz. 341.

Z innych dziedzin prawa wymienić należy ustawę z dnia 14 IV 1937 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o konwersji i uporządkowaniu długów rolniczych Dz. Ust. poz. 530 oraz rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 9 kwietnia 1937 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o ulgach w sprawie długów posiadaczy gospodarstw wiejskich oraz rolniczych przedsiębiorstw i instytucji w bankach powiatowych Dz. Ust. poz. 228. Dalej należy tu wymienić ustawę z dnia

14 kwietnia 1937 r. o układach zbiorowych pracy Dz. Ust. poz. 242, obwieszczenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 20 kwietnia 1937 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami w przemyśle i handlu Dz. Ust. poz. 313 oraz rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 31 maja 1937 wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Przemysłu i Handlu o wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 o komisjach rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami w przemyśle i handlu Dz. Ust. poz. 231 (na uwagę zasługuje § 25, polecający stosować art. 54 kpc. odnośnie do powodów wyłączenia członków komisji rozjemczej oraz § 23, dający komisji uprawnienie do odbierania przysięgi). W końcu wymienić należy ustawę z dnia 1 II 1938 r. o przedłużeniu obniżenia komornego Dz. Ust. poz. 45. *Jan Dąbrowski (Poznań)*